

2022-10-31

Dnr: 5.2.1-2022-980

Miljödepartementet
Miljöprovningssenheten

m.remissvar@regeringskansliet.se

kopia m.miljoprovningsenheten@regeringskansliet.se

Remissvar SOU 2022:33 - Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen, M2022/01389

Bakgrund

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament med syfte att förbättra och tillse att samernas möjligheter som urfolk att bevara, utveckla och främja sin kultur. Sametingets uppgift är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland renskötselns intressen, vid utnyttjandet av mark och vatten. - Sametinget yttrar sig över förslaget.

Sametinget anser att det kan vara bra att förenkla miljöprovningsprocessen i de fall det går. Som utredningen skriver har handläggningsrutiner ändrats liksom verkligheten. Men det kan inte vara på bekostnad av Sveriges åtaganden att främja det samiska folkets möjligheter att vidmakthålla och utveckla sin kultur, där renskötseln är grundläggande för kulturen. Vi poängterar starkt att om syftet med att förenkla provningsprocessen är för att lättare kunna genomföra en grön naturresurskrävande omställning kan det vara förödande för den samiska kulturen om kulturen inte beaktas. För att kunna skydda renbetesmarker är en trög process vanligtvis bättre. Den traditionella naturbetesbaserade renskötseln/rennäringen är beroende av den biologiska mångfalden och exploatering av samiska marker riskerar att leda till att renskötseln kommer att slås ut. Det är vanligt att t.ex. i tillståndsbeslut hänvisa till skadeförebyggande åtgärder för rennäringen - som renfoder. Det innebär att man främjar renfodertillverkning, allt från lantbruket till renfoderindustrin, istället för att främja samernas möjligheter.

Författningsförslag

Sametinget anser att det ska framgå i författningsförslagen att inom renskötselområdet kan det behövas en trögare, djupgående provningsprocess när det berör det samiska folket. T.ex. även om inte tillståndsplikt följer av föreskrifter får tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövare att ansöka om tillstånd.

3.6 Hur förhåller sig främjandeperspektivet till miljöprovningarna?

”Lagstiftaren har uttryckt att miljöbalkens grundläggande syfte är att driva på utvecklingen mot ett ekologiskt hållbart samhälle. Tillståndsprovning och tillsyn har en central funktion som konkreta verktyg för att styra varje verksamhet bort från

miljöstörande och resursslösande handlingssätt.” Sametinget menar att den samhällsomvandling vi befinner oss i - istället driver samhället bort från ett ekologiskt hållbart samhälle eftersom den gröna omställningen kräver att mark och vatten exploateras på bekostnad av den biologiska mångfalden. Då behövs en väl genomarbetad prövningsprocess.

6.1.3 Samordna riksintressen bättre

Renskötselrätten är enligt 1 § rennäringslagen den rätt som personer av samisk härkomst har att använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar. Renskötselrätten är grundlagsskyddad och omfattas av egendomsskyddet i regeringsformen. Genom att samerna under lång tids bruk obehindrat brukat marken, så grundas renskötselrätten på urminnes hävd. Renskötselrätten är en civil rättighet som gäller på ett visst markområde för obegränsad tid.

7.4.4 Synpunkter från aktörer om miljöprövningsdelegationernas organisation och koncentration

Sametinget instämmer i att rennäringen är regionanknuten och menar därför att miljöprövningsprocessen ska tillåtas ta längre tid inom renskötselområdet.

Riksintresse rennäring

Enligt 3 kap. 5 §, första stycket miljöbalken ska mark- och vattenområden som har betydelse för renskötseln skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande. Enligt andra stycket ska områden av riksintresse för renskötseln skyddas mot sådana åtgärder eftersom det garanterar Sveriges åtagande att främja samernas möjligheter att vidmakthålla och utveckla sin kultur. Områdena karaktäriseras ofta som flyttvägar, svåra passager, kalvningsområden och rastbeten. Riksintresse rennäring ska ses i ett landskapsperspektiv eftersom det handlar om ett skydd för områden med olika ändamål som måste hänga ihop för att helheten ska fungera. Rennäringen är en förutsättning för den samiska kulturen och riksintresseskyddet för rennäringen tillkom p.g.a. rennäringens svårigheter att hävda sig mot starka exploateringsintressen. Staten har en skyldighet att tillförsäkra att renskötseln ska kunna fortsätta existera.

Det är nu tillsatt en förstudie om nationell fysisk planering. Inom Miljömålsrådet pågår temagrupsarbete där Boverket är drivmyndighet för riksintressefrågorna. I arbetet ska bl.a. strategier för samordning mellan riksintressen tas fram och målkonflikter synliggöras. De starka grundlagsskyddade samiska mark- och vattenrättigheterna är en målkonflikt.

”Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.” I förarbetena till stadgandet uttalas att ordet ”kultur” i detta sammanhang ska ges en vidsträckt tolkning och även innefatta den renskötsel som är ett centralt inslag i samernas traditionella levnadssätt. Anledningen till att samerna särskilt omnämns i bestämmelsen är samernas erkända ställning som urfolk. Att Sveriges grundlag erkänner samerna som ett urfolk är av central betydelse i ett internationellt rättsligt

perspektiv. Det innebär att Sverige markerar samernas folkrättsliga status som folk, och inte endast som minoritet, och att denna status ges rättsligt skydd. Regeringsformen 1 kap 2 § är ett s.k. "målsättningsstadgande" vilket ger uttryck för samhällets demokratiska strävanden. Bestämmelsen ger inga rättigheter för den enskilde utan ska ses som ett uttryck för vad Sverige vill uppnå och en programförklaring för samhällsverksamhetens inriktning. Bestämmelsen ska dock ge ledning vid tolkning av andra bestämmelser.

I regeringsformen 2 kap 12 § stadgas bl.a. att lag eller annan föreskrift inte får innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung. Det angivna diskrimineringskyddet utgör ett skydd för samerna som nationell minoritet och därigenom rennäringen som kulturbärare för det samiska folket.

Samernas rätt att bedriva renskötsel omfattas även av egendomsskyddet i regeringsformen 2 kap. 15 § och renen utgör också privat egendom. Bestämmelsen anknyter till nedan angivet stadgande i Europakonventionen (artikel 1 i tilläggsprotokoll till den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna)¹. Inskränkning i egendomsrätten är undantagsvis tillåtet om det är i det allmännas intresse. Dock ska alltid en proportionalitetsbedömning göras vid varje intrång och vid intrång ska full kompensation utgå.

1993 ratificerade Sverige "Konventionen om biologisk mångfald" (CBD). Enligt konventionen är staterna ansvariga för att bevara sin biologiska mångfald vilket även innefattar renar. Kärnfrågorna har varit från början att utveckla ett ekosystemperspektiv på användning av mark och vatten för att göra möjligt att få balans mellan bevarande och nyttjande av biologisk mångfald. Vid anslutningen har Sverige skrivit under att man "erkänner det nära och traditionella beroendet av biologiska resurser hos många ursprungliga och lokala samhällen med traditionell livsstil och önskvärdheten av att rättvist fördela nyttan från användandet av traditionella kunskaper, innovationer och sedvänjor av relevans för bevarandet av biologisk mångfald och det hållbara nyttjande av dess beståndsdelar". CBD lyfter urfolks och lokala samhällens traditionella och lokala kunskap samt hållbart sedvanbruk som viktiga vägar för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald i ett brett perspektiv. Särskilt gäller detta artiklarna 8j och 10c i CBD. För den samiska kulturen innebär det att konventionen ska genomföras med hänsyn tagen till alla rättigheter som den samiska kulturen med renskötseln har.

Renskötselns framtid och den samiska traditionella kunskapen är avgörande för att nå miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö* men även av betydelse för miljökvalitetsmålen *Ett rikt växt- och djurliv*, *Levande skogar*, *Myllrande våtmarker*, *Levande sjöar och vattendrag*.

Yttrandet har lämnats av Sametingets avdelningschef Lars-Ove Sjäjn efter föredragning av samhällsplanerare Laila Öberg Ben Ammar, avdelning Rennäring, samhälle och miljö.

¹ Europakonventionen utvecklas mer under p. 6.8.